

Doc. PhDr. Nadežda Lindovská, Phd.

Katedra divadelných štúdií, Divadelná fakulta, Vysoká škola múzických umení v Bratislave
lindovska@vsmu.sk

Oponentský posudok dizertačnej práce

Mgr. Olga Vlčková: RUTH KLINGER. Svědkyně jedné epochy

Školiteľka: doc. PhDr. Zuzana Augustová, Ph.D.

Ústav historických vied, Filozofická fakulta, Univerzita Pardubice, 2017

Predložená dizertačná práca Mgr. Olgy Vlčkovej má viacero interdisciplinárnych presahov. Práca je koncipovaná biograficky, objektom výskumu sa stala osobnosť pražskej rodáčky, herečky, novinárky, pracovníčky diplomatických služieb no najmä a predovšetkým spoluzakladateľky unikátneho berlínskeho jidiš kabaretu Kaftan (1930 -1933). Autorku zaujalo profesionálne smerovanie a umelecká činnosť Ruth Klinger (1906 -1989), historický výskum v danom prípade má výrazný presah do sféry teatrológie.

Významným gestom dizertačnej práce je snaha o prinavrátenie Ruth Klinger do dejín divadla ako jednej z významných žien českej, nemeckej, no hlavne židovskej kultúry svojej doby. Mgr. Vlčková upozorňuje na neoprávnené zabúdanie, obchádzanie, vylúčenie R. Klinger z kultúrnej pamäti, dokumentuje a analyzuje jej prínos a rôzne aspekty jej verejného pôsobenia v Prahe, Berlíne, Palestíne (neskôr v mladom Štáte Izrael). Hlásí sa pritom k skúsenosti women's history a berie na zreteľ rodové aspekty a široké historické súvislosti.

Základným východiskovým prameňom sa pre výskum stala nemeckojazyčná autobiografia Ruth Klinger *Žena v kaftane* (1979, 1992 – upravená verzia; pôvodný podtitul z prvého vydania pamätí *Svedkyňa jednej epochy* inšpiroval výsledný názov dizertačnej práce), ktorej súčasťou popri fotografiách bola aj séria článkov a korešpondencia. Mgr. Vlčková tento životopis vníma ako istý druh „pamätí histórie“ (s. 15), aj ako hodnotné literárne dielo. Jeho dokumentačnú hodnotu však neustále overuje, verifikuje, spresňuje a vecne zaraduje do širších historických a umeleckých kontextov. Súčasne sa tým snaží vyvarovať memoárovej subjektivite a objektivizovať dobové svedectvo R. Klinger.

Záujem o kontextové otázky, pozornosť ku kontextom a súvislostiam (napr. dejiny židovstva v Čechách, dejiny Nového nemeckého divadla v Prahe, židovské divadlo v strednej Európe,

malé divadelné formy v Berlíne, sionizmus, dejiny žien v Európe a v Čechách, umelecké zobrazovanie tradičnej židovskej hrdinky, jidiš a hebrejčina, formovanie Štátu Izrael, vzťahy nového štátu s povojnovým Československom, vysídlenie nemeckej menšiny, antisemitizmus v Československu, atď.), schopnosť zmysluplnej selekcie obrovského množstva informácií a faktov, zaradenie osobných memoárových svedectiev do siete historických poznatkov – to všetko patrí k silným stránkam predloženej práce. Archívny výskum autorka spája so znalosťou rozsiahlej odbornej literatúry, pričom sleduje vskutku široký tematický záber skúmanej epochy. K ďalším pozitívam patrí logicky dôsledná a prehľadná štruktúra práce, korektné narábanie s prameňmi, členenie na hlavný a vedľajší text (zaradený „pod čiaru“), ale aj pozornosť venovaná analýze dostupnej obrazovej dokumentácie. Zároveň je v práci výrazne prítomný autorský subjekt a moment emocionálneho zaujatia témou výskumu (čo tiež vnímam pozitívne). Pravdepodobne ale práve na vrub zaujatia objektom bádania môžeme pripísať nadsadenú výčitku smerujúcu k českej teatrológii za to, že vylúčila Klinger z dejín českého medzivojnového divadla 20. storočia. Vzhľadom na to, že sa Ruth Klinger ako umelkyňa presadzovala v Berlíne a práve Berlín so svojím publikom bol tri roky domovským sídlom kabaretu Kaftan a ďalšie jej divadelné peripetie sú spojené so židovským prostredím v Palestíne - považujem výhradu adresovanú českej teatrológii za prehnanú.

Vlčkovej výskum života a tvorby Ruth Klinger sa však nesporne stal cenným príspevkom k stredoeurópskym divadelným štúdiám, k dejinám žien–divadelníčok i žien vo všeobecnosti, k poznaniu rôznorodých podôb židovského divadla v strednej Európe, k osudom židovského obyvateľstva v Československu, k otázkam formovania židovskej identity a jazykovej sebaidentifikácie v prvej polovici 20. storočia. Práca prináša a dokumentuje reálny pozoruhodný príbeh pražskej sionistky a nádejnej nemeckej herečky, ktorá v Berlíne v čase postupného nástupu fašizmu spojila svoj osud so židovským kabaretom, osvojila si jidiš, spolu so svojím divadelným a životným partnerom Maximom Sakašanským (nem. Maxim Sakaschansky, rusky Максим Закашанский) tam získala uznanie a popularitu, ale v Palestíne v prostredí rodiaceho sa izraelského štátu paradoxne narážala na jazykovú bariéru a odmietanie. Vlčková sleduje životnú cestu Ruth Klinger do r. 1953, udalosťami z tohto roku končí autobiografia *Žena v kaftane*. Ďalšie pôsobenie R. Klinger je v predloženej práci sprostredkované prostredníctvom uvedenia niekoľkých stručných faktov.

Autorka sa v úvodnej časti svojej dizertačnej práce dôsledne zaoberá témou príčin, následkov a možného spôsobu prekonania vylúčenia žien z dejín. Inšpiruje sa feministickými prácami, požiadavkou prekonať maskulínny prístup k divadelnej vede, demýtizovať dejiny divadla, poukázať na prítomnosť a zástoj žien-umelkýň, dôsledne skúmať kontexty ženskej

tvorby. Vlčková sa toho veľmi produktívne drží vo vlastnom výskume, ale postupne, bližšie k záveru práce sa vytráca gendrový aspekt (resp. zužuje na konštatovanie emancipačného efektu pôsobenia R. Klinger), čo považujem za istú nedôslednosť. Práve téma partnerskej spolupráce so Sakašanským, spôsob zobrazovanie tradičných židovských hrdinov/hrdiniek v kabarete Kaftan je výzvou pre analýzu z rodového pohľadu.

Na okraj, v súvislosti s divadlom Habima, ako divadelná rusistka chcem upozorniť na problematickosť informácie, že osem rokov (1918 -1926) išlo o súčasť Moskovského umeleckého divadla. Ruská teatrologická literatúra to nepotvrzuje (napr. Vladislav Ivanov: Ruské sezóny divadla Habima, Moskva 1999; oficiálna stránka histórie MCHATu).¹

Monograficky koncipovaná práca dokazuje, že Ruth Klinger – aj ako spolutvorkyňa kabaretu Kaftan, aj ako autorka sugestívnych pamätí, aj ako kronikárka svojej doby, novinárka či umelecká agentka a vysoká štátna úradníčka patrila k pozoruhodným ženám svojej doby.

V rámci diskusie na obhajobe by Mgr. Vlčková mohla prezradiť, či hodlá vo výskume pokračovať a doplniť portrét Klinger o ďalšie aspekty a obdobia jej života? Za seba dodávam, že by som to považovala za veľmi cenné a zmysluplné.

Z teatrologického hľadiska vidím priestor pre reflexiu otázky, či sa Ruth Klinger ako herečka stala nositeľkou svojskej témy, či sa v jej javiskových výpovediach dá nájsť spoločný menovateľ.

Na záver môžem konštatovať, Mgr. Olga Vlčková naplnila ciele, ktoré si pre svoje bádanie stanovila. Preskúmala a predstavila Ruth Klinger ako „svedkyňu jednej epochy“, vo viacerých ohľadoch ako významnú ženu, zrekonštruovala jej umeleckú cestu a prínos pre dobové javiskové umenie.

Navrhujem predloženú dizertačnú prácu prijať na obhajobu a udeliť doktorandke Ústavu historických vied FF UP Mgr. Olge Vlčkovej akademický titul Ph.D (philosophiæ doctor).

Doc. PhDr. Nadežda Lindovská, PhD.

20. 10. 2017

¹ Habima sa skutočne tešila patronátu Stanislavského, dokonca vďaka nemu v začiatkoch svojej moskovskej existencie využívala na skúšanie mchatovské priestory. Pred vycestovaním do zahraničia (1926) mala status ruského štátneho divadla.